

□ **Poppentheateralfabetkleurletters**

Educatief cadeau voor een jarige, uitleg en link

Elke jarige bezoeker van het [Poppenspe\(e\)lmuseum](#) ontvangt als cadeautje* de eerste letter van zijn of haar naam in de vorm van een gevisualiseerde poppentheaterletter afkomstig uit een geïllustreerd poppentheateralfabet. Bij elk van de poppentheaterletters is een korte beschrijving van de afbeelding opgenomen, en een link naar achtergrondinformatie in het [poppentheater-abc](#) en andere documenten op [www.poppenspelmuseum-bibliotheek.nl](#). Kom al kijkend, lezend en kleurend in aanraking met internationale poppenspeltechnieken, -figuren en -attributen.

* Papier (A4) met drie of vier poppentheaterletters, waarvan één de eerste letter van de voor- of achternaam.

Basisvorm letters en tekens

Idee

Het uitgangspunt van het alfabet is het lettertype Adobe Garamond Pro Bold, een schreefletter (schreef: onderdeel van een letter dat aan de uiteinden – pootjes – van de letters uitsteekt).

De kapitalen zijn door illustratrice en voormalig poppenspeelster Elsje Zwart geheel in het zwart uitgevoerd; de gestileerde figuurtjes in zwart-wit. Ze nodigen uit tot inkleuren.

De uitdaging was om elke letter te combineren met een karakteristieke, opmerkelijke of grappige poppentheaterfiguur of met een attribuut uit het poppentheater. De begrenzing en de opbouw van de letter werden tevens de basis van de keuze van het onderwerp.

Oude en nieuwe prenten, boeken, poppen, objecten en foto's uit de collectie van het Poppenspe(e)lmuseum dienden als inspiratiebron.

□ **Theaterscènes**

Volkspoppenspel

De diverse poppentheatervormen en -archetypes komen op verrassende en humoristische wijze tot leven. Elke versierde letter is een theaterscène op zich. De afbeeldingen in, op, onder, achter, voor en rondom de letters nodigen uit tot een speelse kennismaking met het internationale en traditionele volkspoppenspel. Een aantal figuren gaan zelfs 'over de schreef'. De poppenkast(kleur)letters, beschrijvingen en verklaringen belichten het poppenspel in de ruimste zin van het woord.

□ **Tableau de la troupe**

Een greep uit het aanbod

Ontdek de agent, de beul met de galg, de contactschim, Eucalypta, Faust, Guignol uit Lyon, de handpop, Jan Klaassen met de baby, de krokodil, Lafleur uit Amiens, het mansbakje, de Neus (een van de voddebalen uit de poesjenellenkelder van Antwerpen), de objectpop, Pinocchio, Pulcinella uit Napels, Rinaldo (Italiaanse ridderfiguur en stangpop), Ubu Roi, de voetpop, watermarionetten uit Vietnam, de zotskap en nog heel veel meer.

□ **Voorbeeld letter 'H'**

Handpop, Pulcinella met bezem, kip en monster

Een handpop is een figuur die op de hand wordt bespeeld. De poppenspeler gebruikt zijn vingers om de pop te laten bewegen. In de hals van de kop zit een gat. Daar steekt de speler de wijsvinger in. De duim gaat in het ene mouwtje, de pink – soms vergezeld van ring- en middelvinger – gaat in het andere. Aan de mouwtjes zitten meestal handjes van stof of van hout. Soms bungelen er beentjes onder aan het jasje. De pop heeft onder de kleertjes geen lijf. De vuist van de poppenspeler geeft de nodige vulling.

De Italiaanse Pulcinella komt uit de buurt van Napels. Hij is een figuur uit de commedia dell'arte, een toneelvorm die ontstond in de zestiende eeuw. Pulcinella is de stamvader van veel Europese poppenclowns. Hij draagt een wit pak met hoge muts. Zijn zwarte halfmasker heeft een kromme neus, die op een vogelbek lijkt. Zijn naam is het verkleinwoord van 'pulcino' ('kuikentje').

Pulcinella kan de ene keer een man zijn, de andere keer een vrouw. In een spelscène wordt een kip verliefd op hem. Maar Pulcinella houdt alleen met zijn maag van haar. Hij braadt de hen en eet haar op. Zijn buik wordt steeds maar dikker. Hij bevalt van een ei en broedt het uit. Er komen allemaal Pulcinella-baby's uit.

De volkspoppenspeler heeft bij zijn vaste set handpoppen gewoonlijk ook een pop die een monster voorstelt, als personificatie van de beestachtigheid. In het ene land heeft hij de gedaante van een draak, in het andere van een krokodil of een gevaarlijke hond. Het beest heeft een vervaarlijke klapbek.

In de volkspoppenkast worden vaste attributen gehanteerd, zoals een braadpan, worstjes, een kistje, het galgje, een knuppel, de mattenklopper of een bezem. Op het kleine toneel van de poppenkast zijn de meeste attributen veel te groot in verhouding tot de poppen, maar soms juist veel te klein. Dit draagt sterk bij aan het slapstickkarakter van het spel.

Voorbeeld letter 'J'

Jan Klaassen met baby

Jan Klaassen is de hoofdfiguur van het oud-Hollandse volkspoppenspel. Jan heeft een grote rode drankneus en draagt een bont pak. Aan de onderkant van het jasje zijn beentjes genaaid. Aan zijn voeten heeft hij klompen. Op het hoofd draagt hij een – meestal naar voren staande – puntmuts met een kwast of belletje. Hij is in de tweede helft van de zeventiende eeuw ontstaan.

Zijn vrouw heet Katrijn. Hun Engelse neef en nicht heten Punch en Judy. Mr Punch is een woesteling, hij gooit zelfs de baby het raam uit.

□ Ontwerp en uitvoering alfabetletters

Elsje Zwart

Illustraties: Elsje Zwart © (Haarlem, 1952). Concept, teksten: Otto van der Mieden ©. Elsje Zwart maakte in de periode 1972-1976 diverse boekillustraties. Zij is de moeder van Misha Kluft, de poppenspeler op de Dam in Amsterdam (2000-2008), en realiseerde voor hem – naar zijn ontwerp – een traditionele oud-Hollandse handpoppenset. Elsje was amateurpoppenspeelster (1974-1977) en beoefende het vak tot 1998 beroepsmatig onder de naam Poppentheater Pandora. Zij speelde met haar hand- en tafelpoppenspel in Nederland en in Vlaanderen. Documentatie en poppen van Poppentheater Pandora en die van Misha behoren tot de collectie van het Poppenspe(e)lmuseum.

Repertoire (een keuze): 'Godengedonder' (1991-1995) en 'Het geheim van de groene kool' (1995-1998). Zij ontwierp posters en flyers voor Poppentheater Hans Schoen (Purmerend) en Theater ZieZo van Linde Löbert. Tussen 1983 en 1986 was Elsje voorzitter van de VGNB, de Vereniging van Gezelschappen Nederlandse Beroepspoppenspelers. In dienst van de gemeente Haarlem (1978-1989) verzorgde zij als docent diverse poppenspelprojecten op basisscholen en buitenschoolse cursussen.

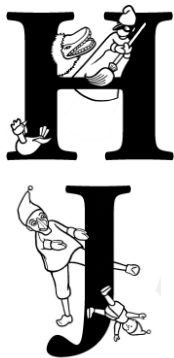
Opdrachten voor het Poppenspe(e)lmuseum

- **Poppenspe(e)ltechnieken en -figuren** (Elsje Zwart ©, 2010-2011). Een educatieve reeks met illustraties over het (volks)poppentheater. Woordraadsels, vingerpoppes, maskers en een kleurplaat nodigen uit tot de activiteit **Zelf eens proberen?** Zie: **Doepak nr. 163**.
- Geïllustreerde letters voor een poppentheaterealfabet, **uitnodigings-, kerst- en nieuwjaarskaarten**, een **kleurplaat** en **cadeaubonnen** (2010-2012). Zie ook: **Doepak nr. 164**.

□ Museumwinkel

De volledige poppentheaterealfabetletterset is online beschikbaar (zie [Pamflet nr. 27a: Poppentheaterealfabetkleurletters](#) en [Pamphlet no. 27d](#) – Engelstalige informatie).

Verkrijgbaar in de museumwinkel: mapje (formaat A4) met pamflet nr. 27a en bijlagen I t/m IX (26 letters en tekens !, ?, € en @, 3 of 4 afbeeldingen per pagina + drie woorden). Extra: Doepak nr. 187 (Drie poppentheaterealfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheaterealfabetposter), nr. 191 (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd) en [Pamphlet no. 27d](#) + (gevouwen) alfabetposter met 30 afbeeldingen. Zie voor uitleg van begrippen het

poppentheater-abc op www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl en [Pamflet nr. 84](#) (volkspoppentheaterfiguren, -namen, -begrippen en -attributen) op www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet84.pdf. Prijs printversie (map A4: Pamflet nr. 27a/27d, 12 + 2 pag. + Doepak nrs. 187, 188, 189 en poster A3): € 17,50, excl. verzendkosten*. Poster (in koper): € 3,50, excl. verzendkosten*. *Verzendkosten map/koker: € 3,50/€ 7,75.

Websites

Wil je meer weten over het (volks)poppentheater? Bekijk het [poppentheater-abc](#) op onze websites www.poppenspelmuseum.nl en www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl of de subsite van het museum, www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2.

Op www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs kun je een avontuurlijke reis maken door de wonderwereld van het poppentheater: een speels speur- en vragenspel over het volkspoppenspel.

Ontdek via www.youtube.com/ottopopmus#g/p honderden internationale YouTube-filmpjes op het gebied van het (volks)poppentheater en aanverwante kunsten. Vanuit een verrassende invalshoek hebben wij een eigenzinnige keuze gemaakt uit het indrukwekkende aanbod: een intrigerende reis door de fascinerende wereld van het poppen-, schimmen-, papieren-, objecten- en figurespel.

□ Afbeelding: letter **H** en **J** – **Handpop**, Pulcinella met bezem, kip en monster – **Jan Klaassen** met de baby. Illustraties, vormgeving en adviezen: [Elsje Zwart](#) © (2012). Concept en teksten: [OvdM](#) © (2012).
Hyperlinks: klik op de [groene](#) tekst in het document.

Bijlagen: nrs. I t/m IX (26 poppentheaterealfabetletters + 4 tekens en drie woorden: JARIG, CLOWN en KUS). Zie ook: [Pamflet nr. 53](#) (Poppenspe(e)lpastiche, een nabootsing – 33 onderwerpen), [nr. 84](#) (Volkspoppentheaterfiguren, -namen, -begrippen en -attributen), [nr. 119](#) (Poppenspe(e)ltechnieken en -figuren: overzicht documenten), [Doepak nr. 169a](#) (Audiovisuele presentatie: Vimeo en YouTube), [nr. 187](#) (Drie poppentheaterealfabetletters: **MEP**), [nr. 188](#) (Poppentheaterealfabetposter), [nr. 191](#) (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd) en [Nieuws](#). Engelstalige informatie: zie [Pamphlet no. 27d](#).

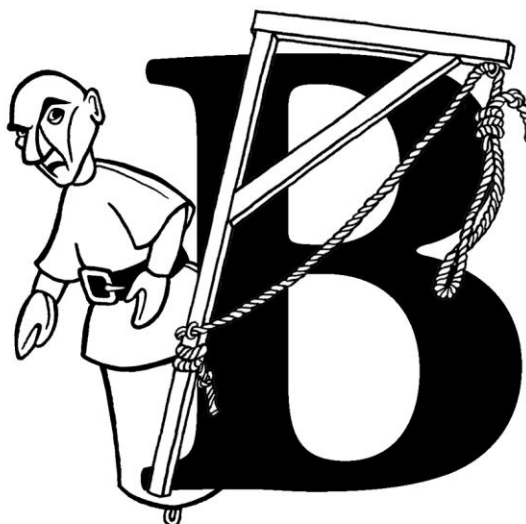
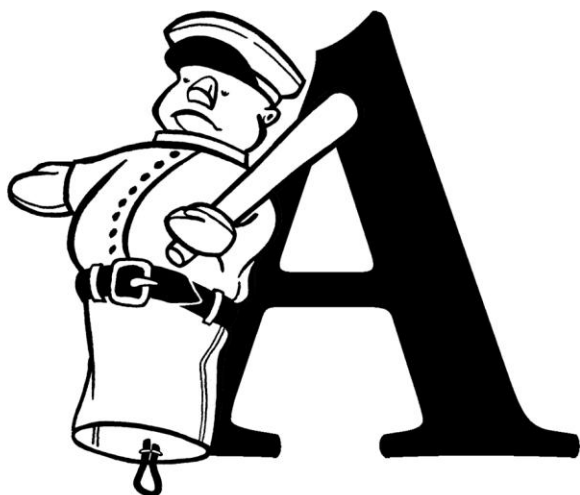
Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen: letters A, B, C en D

Agent (handpop).

Beul met **galg** (handpop, naar een figuur van Misha Kluft).

Contactschim.

Dood van Pierlala (stokpop, figuur uit de oud-Hollandse poppenkast) en **Duivel** (handpop).

- Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012).
Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheaterealfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheateralfabetposter),
Poster IIIe (Poppentheateralfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd).
Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamphlet no. 27d.

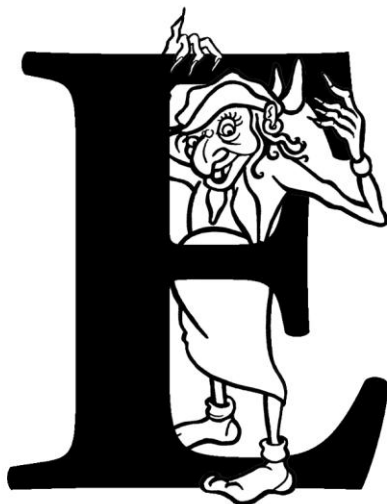
Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen: letters E, F, G en H

Eucalypta (figuur van Jean Dulieu).

Dr. **Faust** (marionet, Duitsland) met een gemaskerd duiveltje.

Guignol met wijnglas en -fles (handpop, komische figuur uit de poppenkast van Lyon).

Handpop (Pulcinella met bezem, kip en monster).

- Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012).
Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheatere alfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheateralfabetposter),
Poster IIIe (Poppentheateralfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd).
Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamphlet no. 27d.

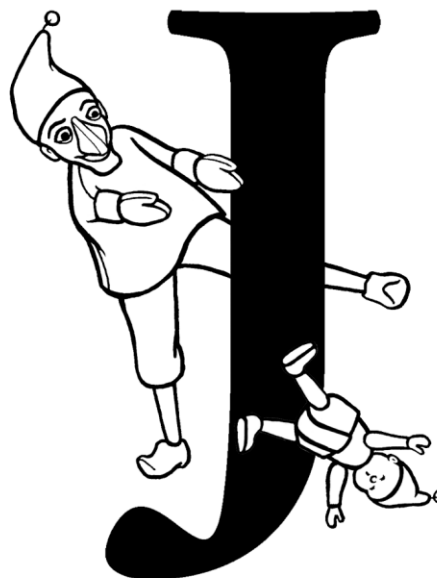
Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen: letters I, J, K en L

Informatie (literatuur met **Kasperl**, Duitsland).
Jan Klaassen met de baby.

Krokodil (handpop, naar een figuur van Misha Klufft).
Lafleur (komische hoofdfiguur uit het traditionele stangmarionettentheater van Amiens).

- Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012).
 Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheatere alfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheatere alfabetposter),
 Poster IIIe (Poppentheatere alfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheatere gelukwensprent: gefeliciteerd).
 Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamphlet no. 27d.

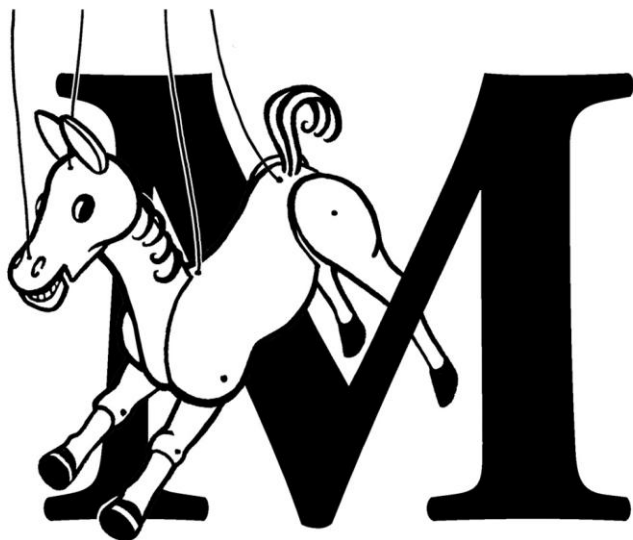
Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen: letters M, N, O en P

Marionet (het circuspaardje Miško, schimmel, figuur van **Anton Anderle**, Slovakije).

de **Neus** (een van de voddebalen uit het **Antwerpse stangpoppentheater**).

Objectpoppen (Zwarte Lola en **besnorde heer**).
Pinocchio (marionet die mens wordt, Italië).

- Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012).
Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheaterealfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheaterealfabetposter),
Poster IIIe (Poppentheaterealfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd).
Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamphlet no. 27d.

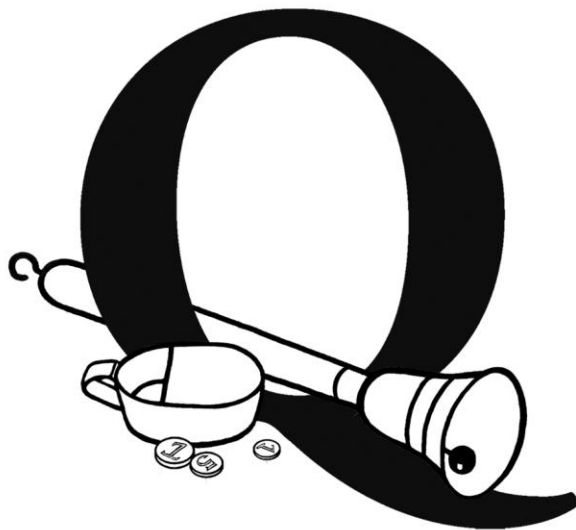
Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen: letters Q, R, S en T

Q Mansbakje en poppenkastbel.

Rinaldo (ridder, stangpop, Sicilië).

Stokpop (Tünnes, domme goedzak uit het traditionele Keulse Hänneschentheater) en **Sokpop** (hond met stok).

Trucpop (dupák, uit het hoofd komt een **duivelskop** te voorschijn, stangpop, Slovakije en Tsjechië).

- Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012).
Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheaterealfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheateralfabetposter),
Poster IIIe (Poppentheateralfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd).
Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamphlet no. 27d.

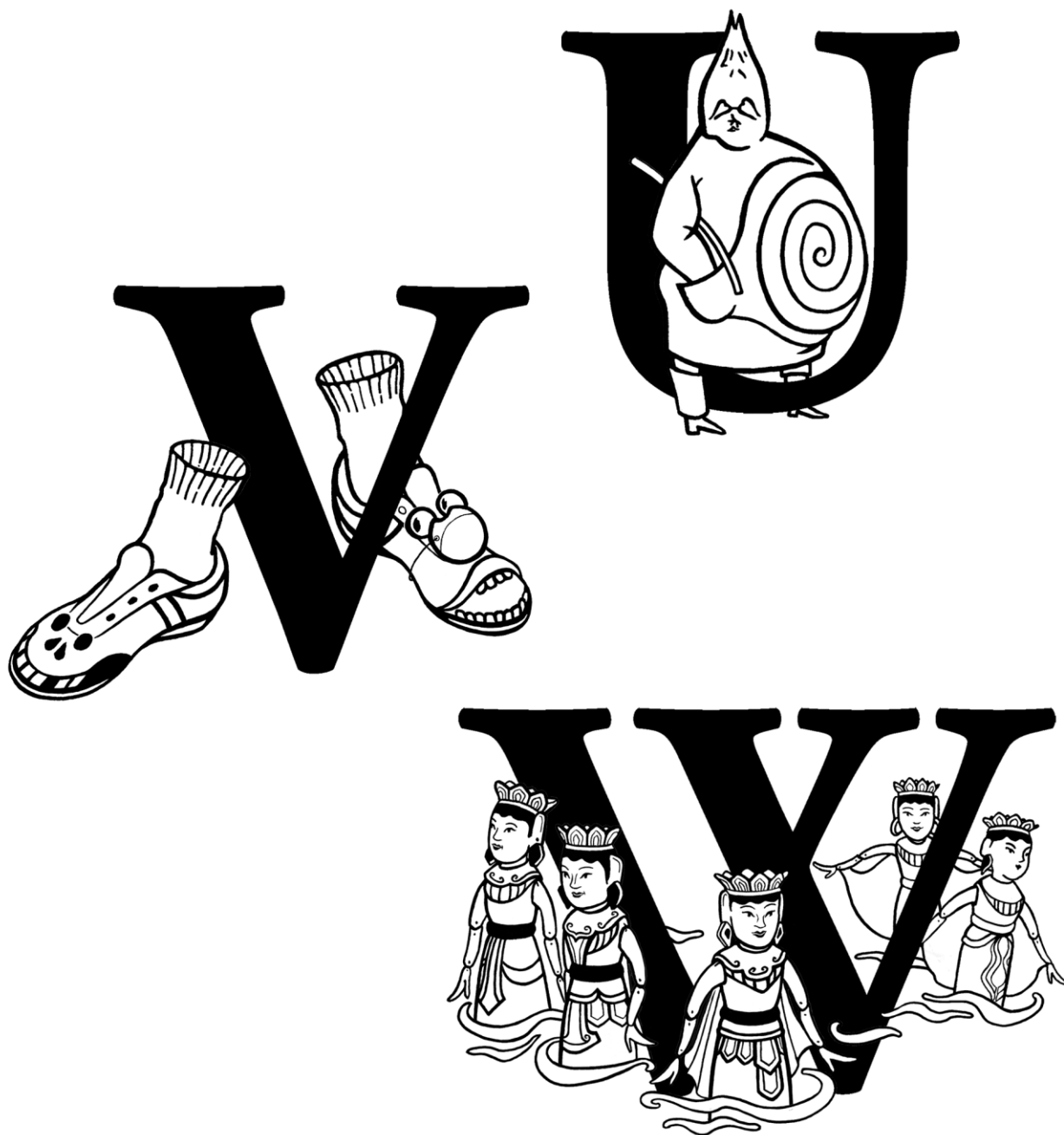
Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen: letters U, V en W

Ubu Roi (koning Ubu, père Ubu, vader Ubu, personificatie van alles wat dwaas en dom is in de mensheid, vulgaire en zwaarlijvige figuur uit het marionettentheater van Alfred Jarry, première 1896, Frankrijk).

Voetpoppen (griezel en een paljas).
Watermarionetten (Vietnam).

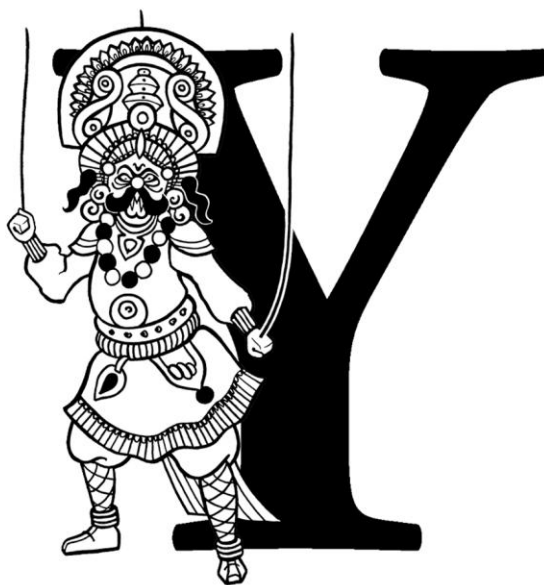
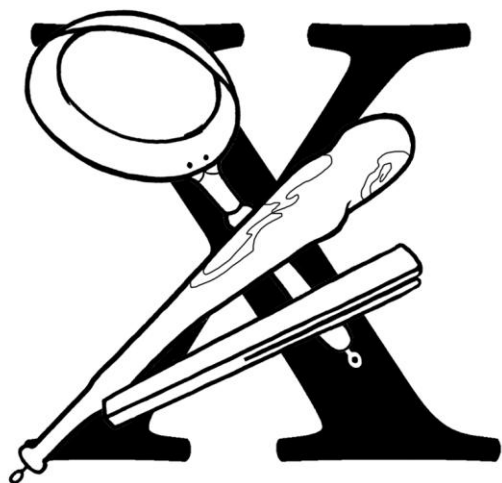
- Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012). Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheaterealfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheaterealfabetposter), Poster IIIe (Poppentheaterealfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd). Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamphlet no. 27d.

Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

*Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl*

*Een museale poppentheaternotitie
Bijlage VII bij nummer 27a*

Afbeeldingen: letters X, Y en Z

X Attributen (koekenpan, knuppel en slaghout/slapstick – het traditionele ‘wapen’ van een clown).

Yakshagana (demon, marionettentheater uit Zuidwest-India).

Zotskap en zotskolf (nar, masker met marotte).

- Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012).
Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheaterealfabetletters: MEP), nr. 188 (Poppentheaterealfabetposter),
Poster IIIe (Poppentheaterealfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheateregelukwensprent: gefeliciteerd).
Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamphlet no. 27d.

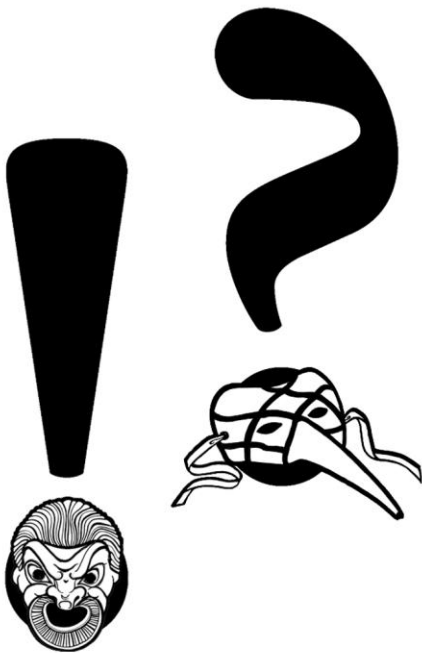
Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen: tekens @, €, ! en ?

@ Aap (dier in de oud-Hollandse poppenkast).

€ Mr Punch met Engelse pond (handpop).

! Mombakkes (Griekse komedie, 3000 v. Chr.) lijkt op Maccus (kluchtfiguur in de Atellaanse komedie, improvisatietoneel uit de Romeinse tijd).

? Venetiaans masker (zie ook commedia dell'arte).

- Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012).
Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheaterealfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheateralfabetposter),
Poster IIIe (Poppentheateralfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd).
Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamphlet no. 27d.

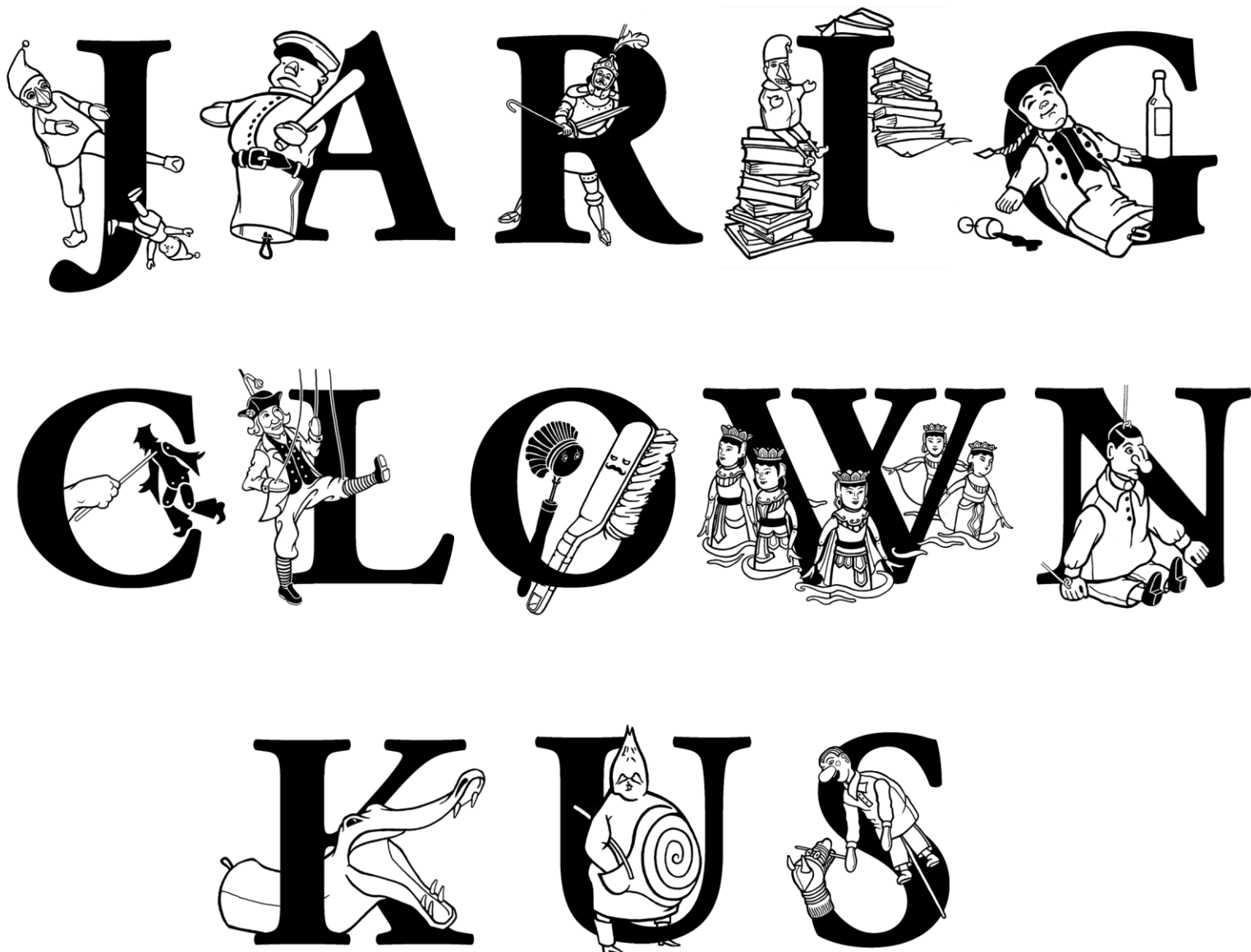
Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

- Afbeeldingen: letters vormende het woord **JARIG** (cadeautje), **CLOWN** (o.a. komische figuur in de Engelse volkspoppenkast met **Mr Punch & Judy**) en **KUS** (na een optreden krijgt de poppenspeler als beloning meestal applaus, soms een bosje bloemen, centjes in het mansbakje en misschien wel als dank voor de geleverde prestatie een kus). Figuren: Jan Klaassen met baby (handpop, Holland) – Agent (handpop, internationaal) – Rinaldo (stangpop, ridderfiguur, Sicilië) – Informatie (literatuur met Kasperl, handpop, Duitsland) – Guignol (handpop, komische figuur uit de poppenkast van Lyon) – Contactschim – Lafleur (stangmarionet, hoofdfiguur uit het traditionele poppentheater van Amiens) – Objectpoppen (Zwarte Lola en besnorde heer) – Watermarionetten (Vietnam) – de Neus (een van de voddebalen uit het Antwerpse stangpoppentheater) – Krokodil (handpop) – Ubu Roi (koning Ubu, père Ubu, vader Ubu, personificatie van alles wat dwaas en dom is in de mensheid, vulgaire en zwaarlijvige figuur uit het marionettentheater van Alfred Jarry, première 1896, Parijs) – Stokpop (Tünnes, domme goedzak uit het Keulse Hänneschentheater) en Sokpop (hond met stok). Illustraties, vormgeving en adviezen: Elsje Zwart © (2012). Concept en teksten: OvdM © (2012). Zie ook Doepak nr. 187 (Drie poppentheaterealfabetletters: **MEP**), nr. 188 (Poppentheaterealfabetposter), Poster IIIe (Poppentheaterealfabetkleurletters) en Doepak nr. 191 (Poppentheatergelukwensprent: gefeliciteerd). Hyperlinks: klik op de groene tekst in het document. Engelstalige informatie: zie Pamflet no. 27d.

Poppenspe(e)lmuseum © (ANBI)

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl